

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**Кваліфікаційна робота
бакалавра**

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА З АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ,
ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ТИМЧАСОВИМ ЗАХИСТОМ
В ЄВРОПІ**

Виконала: студентка 4-го курсу,
групи 6.2310-ср
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Д.О. Кривуля

Керівник: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, к.психол.н. Бойко Г.В.

Рецензент: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, к.філос.н. Маліновська О.С.

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи

_____ Т.І.Бутченко
« ____ » _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Кривулі Діані Олегівні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Соціальна робота з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі

керівник роботи Бойко Ганна Валентинівна, к.психол.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «18» січня 2024 року № 77-с

2. Строк подання студентом роботи 6 червня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи Блинова О. Є. Соціально-психологічні засади адаптації вимушених мігрантів. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психол. ім. Г. С. Костюка НАПН України. Т. IX : Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Вип. 9. Київ : Талком, 2016. С. 58-66; Бондарук Ю. Особливості групової психологічної роботи з дітьми, які отримали травматичний досвід. *Psychological Prospects Journal*. 2020. № 36. С. 49-66; Агарков О. А., Яременко О. О., Балакірева О. М., Бондар Т. В., Дікова-Фаворська О. М. та ін. Технології соціальної роботи : навч. посіб. Запоріжжя : Просвіта, 2013. 584с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати стан і підходи дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі. 2. Уточнити зміст понять «фахівець із соціальної роботи», «адаптація», «тимчасовий захист», «українські діти під тимчасовим захистом». 3. Обґрунтувати принципи та методи дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі. 4. Визначити особливості українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі як об'єкт соціальної роботи. 5. Дослідити сучасний стан соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під

тимчасовим захистом в Європі. 6. Виявити види та технології соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі. 7. Охарактеризувати основні підходи соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі 8. Визначити основні напрямки оптимізації розвитку соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Бойко Г.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2024	02.02.2024
Розділ 2	Бойко Г.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2024	11.03.2024
Розділ 3	Бойко Г.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2024	03.04.2024

7. Дата видачі завдання 18 січня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2023	<i>Виконано</i>
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2024	<i>Виконано</i>
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2024	<i>Виконано</i>
4.	I розділ	Лютий – березень 2024	<i>Виконано</i>
5.	II розділ	Березень – квітень 2024	<i>Виконано</i>
6.	III розділ	Квітень – травень 2024	<i>Виконано</i>
7.	Систематизація висновків	Травень 2024	<i>Виконано</i>
8.	Нормоконтроль	Травень 2024	<i>Виконано</i>

Студент _____ Д.О. Кривуля _____

Керівник роботи _____ Г.В. Бойко _____

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.О. Широбокова _____

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 47 сторінок, 40 позицій у списку літератури та 1 додатку

ФАХІВЕЦЬ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, АДАПТАЦІЯ, ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ, УКРАЇНСЬКІ ДІТИ ПІД ТИМЧАСОВИМ ЗАХИСТОМ

Мета дослідження: аналіз та вивчення особливостей соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи для розробки рекомендацій щодо покращення їхньої психосоціальної інтеграції та добробуту.

Об'єкт дослідження: українські діти, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи внаслідок війни, яка спричинила гуманітарну кризу та конфлікти в Україні та унеможливила безпечне перебування українських дітей на Батьківщині.

Предмет дослідження: соціальна робота з соціальної адаптації та психосоціальної інтеграції українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення, індукція, конкретизація, систематизація, аналогія, аналіз документів.

Гіпотеза: належна соціальна підтримка та врахування індивідуальних потреб українських дітей під тимчасовим захистом у Європі покращують їхню адаптацію, знижуючи рівень стресу та покращуючи психосоціальне благополуччя.

Висновки: 1. Адаптація українських дітей під тимчасовим захистом у Європі потребує комплексного підходу та співпраці соціальних працівників, науковців і громадських організацій. 2. Необхідно розвивати програми психологічної підтримки, освітньої допомоги та інтеграційних заходів для підтримки адаптації дітей. 3. Для успішного розв'язання цієї проблеми потрібна співпраця між урядовими органами, громадськими організаціями та науковими установами, а також постійне вдосконалення програм на основі нових досліджень і передових практик.

SUMMARY

The qualification thesis consists of 47 pages, 40 items in the list of references and 1 annex.

SOCIAL WORK SPECIALIST, ADAPTATION, TEMPORARY PROTECTION, UKRAINIAN CHILDREN UNDER TEMPORARY PROTECTION

The purpose of research: to analyse and study the peculiarities of social work on adaptation of Ukrainian children under temporary protection in European countries in order to develop recommendations for improving their psychosocial integration and well-being.

Object of research: Ukrainian children under temporary protection in European countries as a result of the war, which caused a humanitarian crisis and conflicts in Ukraine and made it impossible for Ukrainian children to stay safely in their homeland.

Subject of research: social work on social adaptation and psychosocial integration of Ukrainian children under temporary protection in European countries.

Research methods: analysis, generalisation, induction, specification, systematisation, analogy, document analysis.

Hypothesis: adequate social support and consideration of the individual needs of Ukrainian children under temporary protection in Europe improve their adaptation, reducing stress and improving psychosocial well-being.

Conclusions: 1. The adaptation of Ukrainian children under temporary protection in Europe requires a comprehensive approach and cooperation between social workers, researchers and NGOs. 2. It is necessary to develop programmes of psychological support, educational assistance and integration measures to support children's adaptation. 3. Successfully addressing this issue requires cooperation between government agencies, NGOs and academic institutions, as well as continuous improvement of programmes based on new research and best practices.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ТИМЧАСОВИМ ЗАХИСТОМ В ЄВРОПІ.....	7
1.1. Сучасний стан дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі.....	7
1.2. Розкриття основних понять дослідження: «фахівець із соціальної роботи», «адаптація», «тимчасовий захист», «українські діти під тимчасовим захистом».....	9
1.3. Методи дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі.....	15
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ТИМЧАСОВИМ ЗАХИСТОМ В ЄВРОПІ.....	18
2.1. Сутність соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі.....	18
2.2. Види та технології соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі.....	22
2.3. Основні підходи соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі.....	28
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ТИМЧАСОВИМ ЗАХИСТОМ В ЄВРОПІ.....	31
3.1 Організація дослідження, використовуючи методи фокус-груп та польового дослідження під час роботи у румунській громадській організації Fundația Județeană pentru Tineret Timiș (FITT).....	31
3.2. Аналіз результатів дослідження.....	33
3.3. Рекомендації щодо покращення ефективності.....	39
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	43
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Актуальність дослідження. Тема «Соціальна робота з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі» надзвичайно актуальна в контексті гуманітарної кризи в Україні, де війна змусила тисячі дітей шукати притулок в країнах Європи. Розуміння процесів адаптації цих дітей є критично важливим для забезпечення їхньої безпеки, добробуту та соціальної інтеграції, а також для розвитку ефективних програм підтримки та сприяння міжкультурному взаєморозумінню. Ось основні чинники, які важливо дослідити в роботі:

- гуманітарна криза та гостра потреба в захисті: події на всій території України призвели до масового переселення дітей та їхніх родин у безпечніші регіони, частіше за все включаючи країни Європи. Багато дітей втратили свої родини або опіку, і тимчасовий захист у країнах-приймачах є найбільш важливим чинником для їхнього захисту та безпеки [30, с. 291-296];

- соціальна інтеграція та підтримка: діти, які перебувають під тимчасовим захистом, потребують спеціальної соціальної підтримки для успішної адаптації та інтеграції в нове соціокультурне середовище. Забезпечення їм необхідних ресурсів, послуг та підтримки стає критично важливим для їхнього фізичного та психологічного благополуччя;

- міжнародна співпраця та обмін досвідом: проблема міграції та соціального захисту дітей стає предметом міжнародної уваги та співпраці. Розуміння досвіду та найкращих практик у країнах-приймачах може сприяти розробці ефективних програм та політик, спрямованих на підтримку цієї вразливої групи населення;

- забезпечення прав та соціальної справедливості: діти, які перебувають під тимчасовим захистом, мають право на адекватну та якісну соціальну підтримку, освіту, медичну допомогу та захист. Гарантування цих прав є важливим елементом соціальної справедливості та гуманності у всьому цивілізованому світі.

Проблемна ситуація. Проблема соціальної адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі, стає особливо актуальною через війну в Україні, що призвела до масової міграції дітей та їхньої потреби в підтримці та інтеграції в новому середовищі. Ця проблема має декілька основних аспектів, які можливо дослідити більш детально та глибоко:

- психологічна адаптація: переїзд та перебування в новому оточенні можуть бути стресовими для дітей, особливо якщо вони втратили зв'язок зі своєю біологічною родиною або навколишнім середовищем в Україні. Це може мати значний вплив на їхнє емоційне та психічне благополуччя;

- культурна адаптація: українські діти, які переїжджають в інші країни, зіштовхуються з новим соціокультурним середовищем, що може бути відмінним від їхнього звичного. Це може включати мовні труднощі, відмінності у культурних звичаях, традиціях та системі цінностей у новій країні перебування;

- соціальна адаптація: українські діти під тимчасовим захистом можуть мати обмежений доступ до ресурсів та можливостей, які допомагають їм інтегруватися в нове суспільство. Це може включати нестачу освітніх та розважальних можливостей, доступ до медичних та психологічних послуг, а також соціальної підтримки;

- правові аспекти тимчасового захисту: існуючі закони та політичні норми щодо тимчасового захисту дітей можуть впливати на їхню адаптацію та добробут. Недостатня або нечітка правова база може створювати проблеми у забезпеченні дітям необхідних послуг та захисту їхніх прав і свобод [12, 79].

Об'єктом дослідження є українські діти, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи внаслідок війни, яка спричинила гуманітарну кризу та конфлікти в Україні та унеможливила безпечне перебування українських дітей на Батьківщині.

Предметом дослідження є соціальна робота з соціальної адаптації та психосоціальної інтеграції українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи.

Метою дослідження є аналіз та вивчення особливостей соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи для розробки рекомендацій щодо покращення їхньої психосоціальної інтеграції та добробуту.

Згідно з метою маємо такі завдання:

- проаналізувати стан і підходи дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі;*
- уточнити зміст понять «фахівець із соціальної роботи», «адаптація», «тимчасовий захист», «українські діти під тимчасовим захистом»;*
- обґрунтувати принципи та методи дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі;*
- визначити особливості українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі як об'єкт соціальної роботи;*
- виявити види та технології соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі;*
- охарактеризувати основні підходи соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі;*
- дослідити сучасний стан соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі;*
- визначити основні напрямки оптимізації розвитку соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі.*

Новизна. Новизна даної роботи полягає в розгляді адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в контексті соціальної роботи з дітьми та оцінці ефективності програм підтримки цієї категорії населення. Ця наукова робота включає розробку рекомендацій для ефективного впливу соціальної роботи у цій сфері.

Гіпотеза. При належній організації соціальної підтримки та врахуванні індивідуальних потреб українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи, їхня соціальна адаптація покращується, що відображається у зменшенні рівня стресу та покращенні їхнього психосоціального благополуччя. Допоміжна гіпотеза може бути сформульована наступним чином: збільшення рівня соціальної підтримки та взаємодії з місцевими спільнотами може сприяти покращенню психосоціального стану українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи, і сприяти їхній успішній адаптації та інтеграції.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури і додатку.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ТИМЧАСОВИМ ЗАХИСТОМ В ЄВРОПІ

1.1. Сучасний стан дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі

У зв'язку з масовим потоком біженців з України, Європейський Союз активував свої директиви про тимчасовий захист, надаючи негайний тимчасовий захист українським переселенцям. Як зазначають статистичні дані звіту Клари Фоті про дослідження соціального впливу міграції: вирішення проблем прийому та інтеграції українських біженців: у вересні 2023 року 4,2 мільйона осіб перебували під тимчасовим захистом у ЄС. Цей приплив відрізняється від припливу шукачів притулку, які прибули до ЄС у 2015 році. Наприклад, тепер це переважно жінки та діти, які прибули в країни Європи після початку повномасштабної війни в Україні; більшість дорослих мають високий рівень освіти; біженці розмовляють переважно українською чи російською, які схожі на мови кількох приймаючих країн; а в Європі вже живе велика українська діаспора [32].

Тим не менш, прибуття біженців поставило нові виклики для соціальної сфери у країнах-приймачах, особливо в країнах з меншим досвідом прийому біженців. Цей приплив українських біженців є важливим викликом для країн-приймачів, оскільки він потребує не лише забезпечення базових потреб у проживанні та медичній допомозі, але й розвитку ефективних програм і стратегій інтеграції. Враховуючи високий рівень освіти багатьох біженців, є важливим стимулювати їхню активну участь у процесі адаптації, шляхом надання доступу до освіти, підтримки в пошуку роботи та створення сприятливого соціокультурного середовища. Крім того, врахування особливостей гендерного складу прибульців є важливим аспектом розробки

програм соціальної підтримки, оскільки жінки та діти можуть потребувати особливої уваги та захисту у новому оточенні. Такий комплексний підхід до інтеграції українських біженців допоможе не лише забезпечити їхні базові потреби, але й сприятиме створенню стабільного та гуманного оточення для всіх його членів.

На сьогоднішній день, певна кількість дослідників та організацій займаються аналізом проблем і викликів, з якими зіштовхуються українські діти, перебуваючи під тимчасовим захистом у країнах Європи, та розробляють рекомендації щодо поліпшення їхнього становища та підтримки. Ці ідеї звучать у працях таких учених і міжнародних організацій як: С. Крафтер, Е. Чейз, UNICEF та IOM, European Council on Refugees and Exiles (ECRE), Міжнародна організація «Save the Children» (Захистіть дітей).

Згідно з дослідженнями, наданими ЮНІСЕФ та Міжнародною організацією з міграції, існує широкий спектр потреб українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи. По-перше, українські діти-біженці зіштовхуються з різними викликами у доступі до освіти в країнах-приймачах. Недостатній рівень знання мови, різниця в освітніх системах та недостатня підтримка для інтеграції можуть ускладнювати їхню освітню траєкторію. По-друге, медична допомога є важливою потребою для дітей-біженців. За даними дослідження, опублікованими Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), біженці часто мають обмежений доступ до медичних послуг у новій країні. Брак страхування, складність у використанні медичних програм та відсутність мовного спілкування із медичними працівниками можуть ускладнювати доступ дітей до необхідного лікування та догляду [32].

Крім того, психосоціальна підтримка є важливою складовою для успішної адаптації дітей-біженців. Відповідно до дослідження, опублікованого Лікарями без кордонів (Медики без кордонів), діти, які пережили травмуючий конфлікт або переслідування, часто мають потребу у психологічній допомозі та терапії для подолання стресу та травм. Діти, що опинилися в таких умовах, часто стикаються з різноманітними психологічними та емоційними проблемами, які

можуть включати посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривогу, депресію та інші психічні розлади [6, с. 45-47].

Узагальнюючи, діти-біженці мають комплексні потреби, які включають освіту, медичну допомогу та психосоціальну підтримку. Для успішної адаптації цих дітей у новому середовищі необхідна системна підтримка, спрямована на задоволення їхніх базових потреб і створення сприятливих умов для здорового розвитку та інтеграції. Взаємодія з місцевими школами, дитячими центрами та громадськими організаціями може допомогти створити оптимальне середовище для розвитку і забезпечити маленьким українцям можливість налагодити нове життя в новій країні.

1.2. Уточнення основних понять дослідження: «фахівець із соціальної роботи», «адаптація», «тимчасовий захист», «українські діти під тимчасовим захистом»

У даному розділі розглядаються ключові терміни та поняття, які є основою дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі.

Фахівець із соціальної роботи є професіоналом з глибокими знаннями у сфері соціальної практики, який має за мету підтримку та допомогу людям у складних життєвих ситуаціях. У контексті адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі, фахівець із соціальної роботи грає критичну роль у забезпеченні соціальної підтримки, допомоги у вирішенні проблем та підтримці дітей у процесі адаптації до нового середовища.

Основні аспекти роботи фахівця із соціальної роботи включають:

- фахівець із соціальної роботи проводить оцінку потреб українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом, з урахуванням їхньої соціальної, емоційної, психологічної та фізичної ситуації;

- фахівець спільно з дитиною та її сім'єю розробляє індивідуалізовані програми підтримки, спрямовані на підтримку адаптації дитини до нового оточення;

- фахівець забезпечує соціально-психологічну підтримку дітям, допомагаючи вирішувати емоційні труднощі;

- фахівець у сфері соціальної роботи взаємодіє з іншими спеціалістами (психологами, юристами тощо) та громадськими організаціями для забезпечення комплексного підходу до підтримки дітей-біженців;

- фахівець веде моніторинг і оцінку результатів своєї роботи, щоб забезпечити ефективність програм підтримки та адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі;

Отже, фахівець із соціальної роботи виконує важливу роль у забезпеченні успішної адаптації українських дітей до нових умов і сприяє їхньому позитивному розвитку та благополуччю в новому середовищі.

Термін «адаптація» в широкому розумінні означає процес пристосування організму, особистості чи системи до нових умов, зміни середовища, умов проживання чи життєвих обставин, зокрема для дітей, що перебувають під тимчасовим захистом в інших країнах [28, с. 168].

Основні аспекти адаптації включають:

- соціальна адаптація означає здатність дитини вступати у відносини з новими людьми, включаючи однолітків, вчителів, співробітників служби допомоги та інших, а також участь у соціальних інтеракціях і заходах;

- емоційна адаптація означає здатність дитини ефективно управляти своїми емоціями, включаючи стрес, тривогу, сум та невпевненість, які можуть виникнути внаслідок переїзду та змін у житті;

- культурна адаптація стосується засвоєння нових культурних норм, традицій, мови та способів життя, що є необхідним для успішної інтеграції у нове соціальне середовище;

- психологічна адаптація означає формування нової ідентичності та самооцінки, розвиток нових стратегій вирішення проблем і зміна сприйняття себе і своєї ситуації;

- освітня адаптація передбачає успішну інтеграцію дитини в освітню систему нової країни, у тому числі навчання новій мові, засвоєння нових навичок і здібностей;

- сімейна адаптація включає здатність сім'ї дитини адаптуватися до нових умов життя, забезпечення підтримки та стабільності для дитини під час переїзду та змін.

Теорії адаптації є в різних наукових галузях і досліджують процеси, які дозволяють організмам, системам чи індивідам пристосовуватися до нових умов чи змін у середовищі. Ось кілька основних теорій адаптації:

- теорія еволюційної адаптації висуває припущення про те, що організми еволюційно розвиваються через природний відбір, щоб пристосуватися до змін у середовищі та зберегти власну виживаність;

- теорія соціальної адаптації досліджує, як люди пристосовуються до соціальних норм, ролей та структур у суспільстві;

- теорія психологічної адаптації зосереджується на способах, завдяки яким індивіди адаптуються до стресу, травматичних подій, змін у житті та інших психологічних викликів;

- теорія культурної адаптації вивчає те, як культури адаптуються до змін у світі, включаючи технологічний прогрес, міграцію та інші соціокультурні впливи;

- теорія організаційної адаптації досліджує, як організації пристосовуються до змін у своєму оточенні, включаючи реорганізацію, стратегічне планування та інновації.

Ці теорії вивчають адаптацію з різних точок зору та в контексті різних дисциплін, допомагаючи краще зрозуміти, як живі організми, індивіди та системи реагують на зміни у своєму середовищі [38, с. 146-148].

Адаптація українських дітей під тимчасовим захистом в Європі вимагає інтегрованого підходу, спрямованого на забезпечення всебічної підтримки та створення умов для успішної адаптації у новому середовищі. Професійні фахівці з соціальної роботи грають важливу роль у цьому процесі, допомагаючи дітям подолати виклики та досягати позитивного розвитку у новому середовищі.

Тимчасовий захист (або статус тимчасового захисту) – це правовий статус, що надається державою особам, які потрапили на її територію і звернулися з проханням про міжнародний захист внаслідок переслідування або страху від повернення у свою країну по політичним, расовим, релігійним або іншим мотивам [22, с. 66].

Основні аспекти тимчасового захисту в контексті дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі включають:

- особа, яка отримує статус тимчасового захисту, має право на тимчасове перебування на території держави та певний обсяг прав і обов'язків, встановлених законом;
- особи під тимчасовим захистом мають право на захист своїх особистих прав та свобод, таких як право на освіту, медичне обслуговування, працевлаштування, але часто з обмеженнями у порівнянні з громадянами країни;
- статус тимчасового захисту може бути наданий на обмежений термін, після якого особа може подати на подовження статусу, отримати інший статус (наприклад, статус біженця) або бути відправленою назад у країну походження;
- особа, яка звертається з проханням про тимчасовий захист, проходить процедуру перевірки та розгляду її справи, щоб визначити, чи потребує вона міжнародного захисту;
- особи під тимчасовим захистом можуть потребувати підтримки в соціальній інтеграції та адаптації до нових умов проживання, зокрема діти, які

потрапили під тимчасовий захист, і вимагають особливої уваги та підтримки з боку соціальних служб.

Тимчасовий захист забезпечує підтримку особам, які потребують цього від переслідування чи страху у своїй країні, і водночас створює виклики і завдання для соціальних працівників і організацій, що забезпечують їхню інтеграцію і адаптацію у нових умовах.

Поняття «українські діти під тимчасовим захистом» це особи до 18 років з України, які потрапили під тимчасовий захист у країнах Європи через війну, конфлікт або інші обставини, які вимагають захисту від переслідування або загрози для їхньої безпеки у власній країні [15].

Основні аспекти поняття «українські діти під тимчасовим захистом» включають:

- походження охоплює дітей з України, які опинилися в екстремальних умовах через військові дії, конфлікт або інші складні обставини, що створили загрозу для їхнього благополуччя та безпеки.

- ці діти мають статус тимчасового захисту відповідно до міжнародного та національного законодавства країни, де вони перебувають, що надає їм правовий захист та дозволяє користуватися певними послугами і підтримкою.

- українські діти під тимчасовим захистом зазвичай мають особливі потреби в соціальній, психологічній та медичній підтримці через пережите стресове переживання та зміну середовища.

- головне завдання для соціальних працівників і громадських організацій полягає у забезпеченні соціальної інтеграції цих дітей у новому середовищі, зокрема шляхом надання освіти, медичної допомоги та психологічної підтримки.

- українські діти під тимчасовим захистом часто потребують підтримки та стабільності від своїх сімей, які також переживають складні обставини та потребують допомоги для успішної адаптації.

Говорячи про дітей з тимчасовим захистом, важливо враховувати різні категорії дітей через їх унікальні потреби та життєві обставини. Нижче наведені деякі специфічні категорії дітей, які можуть потребувати особливої уваги:

- діти, які були свідками насильства в сім'ї, були фізично, емоційно або сексуально травмовані. Вони можуть мати посттравматичний стресовий розлад і потребувати психологічної підтримки та терапії;

- діти з фізичними, розумовими порушеннями або порушеннями розвитку, які можуть потребувати спеціалізованої медичної та психосоціальної допомоги, а також доступу до ресурсів та послуг, які сприяють їхньому навчанню та розвитку;

- діти-сироти або діти, позбавлені батьківського піклування. Ці діти можуть потребувати забезпечення стабільного і безпечного середовища, де їхня особистість буде розвиватися, а також підтримки для встановлення нових стосунків і соціальної інтеграції;

- діти мігранти і біженці. Ці діти можуть переживати стрес та травми внаслідок переїзду, розриву з домівкою та адаптації до нового культурного середовища. Вони потребують підтримки та послуг, які допомагають їм відновитися та інтегруватися у нове суспільство.

Забезпечення підтримки цим категоріям дітей та їх сім'ям важливе для створення сприятливих умов для здоров'я, навчання та розвитку кожної дитини.

Це поняття є ключовим в контексті дослідження соціальної роботи з адаптації, оскільки воно підкреслює унікальні потреби та виклики, з якими стикаються ці діти, і необхідність ефективної підтримки для їхньої успішної інтеграції та розвитку у нових умовах.

1.3. Методи дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі

У цьому розділі роботи використовуватимуться різні методи дослідження для вивчення адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі. Використання різних методів дозволить отримати комплексне уявлення про сучасний стан цієї проблематики та ідентифікувати стратегії покращення підтримки цих дітей і їхніх сімей.

Перший крок у будь-якому дослідженні полягає у визначенні цілей та об'єктів дослідження, тобто планування дослідження. Це включає визначення головних аспектів адаптації, які потрібно вивчити, таких як соціальна інтеграція, освіта, психологічний стан тощо. Далі розробляється дослідницький план, де визначаються обрані методи дослідження, планується ресурсне забезпечення, визначається графік виконання і розробляється бюджет для здійснення дослідження.

Після планування переходимо до збору даних. Вибір методів дослідження є ключовим на цьому етапі. Оптимальними методами для дослідження адаптації українських дітей під тимчасовим захистом можуть бути опитування, інтерв'ю, спостереження та фокус-групи. Опитування може використовуватися для збору кількісних даних, таких як статистика процесу адаптації, тоді як інтерв'ю та спостереження дозволяють збирати якісні дані, такі як особисті переживання та думки учасників.

Третій етап – аналіз даних. Отримані дані піддаються обробці і аналізу. Це включає очищення, сортування та інтерпретацію зібраних даних. Кількісний аналіз може використовувати статистичні методи для виявлення тенденцій і взаємозв'язків у досліджуваній проблемі. Якісний аналіз дозволяє отримати більш глибоке розуміння переживань та досвіду дітей під тимчасовим захистом.

На основі аналізу формуються висновки і рекомендації. Дані і висновки інтерпретуються для встановлення зв'язків між різними аспектами адаптації

дітей під тимчасовим захистом. Формуються рекомендації щодо поліпшення практик соціальної роботи та програм для підтримки дітей та їхніх сімей.

Отримані результати можуть бути використані для розроблення нових програм або покращення існуючих ініціатив у сфері соціальної роботи з адаптації дітей під тимчасовим захистом. Результати дослідження можуть бути представлені у вигляді наукових звітів, публікацій або презентацій на конференціях з метою обміну досвідом та розширення знань у цій області.

У даному розділі будуть описані різні методи дослідження, що можуть бути використані для аналізу адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі. Вибір і використання цих методів є важливим для збору повної та об'єктивної інформації про проблему соціальної адаптації дітей у новому середовищі.

Аналіз літератури – аналіз літературних джерел є ключовим етапом дослідження, оскільки дозволяє ознайомитися з попередніми дослідженнями, науковими статтями, книгами та звітами з цієї тематики. Під час аналізу літератури вивчаються ключові аспекти адаптації українських дітей під тимчасовим захистом, включаючи соціальні та психологічні аспекти, проблеми та виклики.

Кількісні методи – до кількісних методів дослідження можуть входити проведення опитувань серед соціальних працівників, представників органів опіки та самих дітей-біженців. Опитування дозволяє зібрати статистичні дані щодо процесу адаптації, виявити пріоритетні аспекти та визначити рівень задоволення потреб.

Якісні методи – для отримання глибокого розуміння переживань та досвіду дітей під тимчасовим захистом можуть бути застосовані якісні методи, такі як інтерв'ю та фокус-групи. Ці методи дозволяють детально вивчити особисті історії, почуття, потреби та проблеми дітей у процесі адаптації.

Спостереження – проведення спостережень за поведінкою дітей-біженців у їхньому новому соціальному середовищі дозволяє отримати об'єктивні дані

щодо взаємодії, пристосування та викликів, з якими стикаються діти під час адаптації.

Компаративний аналіз – компаративний аналіз методів адаптації в різних країнах Європи допомагає виявити найбільш ефективні стратегії та практики. Цей метод передбачає порівняння різних підходів до соціальної роботи з дітьми-біженцями та виявлення оптимальних шляхів підтримки та адаптації.

Також можна зазначити про такий метод дослідження як соціологічне опитування. Проведення опитувань серед дітей-біженців, їхніх сімей, а також фахівців у галузі соціальної роботи може допомогти зрозуміти їхні потреби, проблеми та перспективи. Це дозволить отримати конкретні дані та відгуки, які враховують індивідуальні думки та досвід кожної групи.

Якщо казати про соціально-психологічну діагностику, то використання різних інструментів та методів діагностики дозволяє оцінити психологічний стан дітей-біженців, їхній рівень стресу, травм та адаптації. Це може включати інтерв'ю, спостереження та анкетування, щоб збирати інформацію про їхні потреби та реакції на соціальні умови.

Тож з цього підрозділу методологічного аспекту дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі можна зробити такий висновок: були розглянуті різні методи, включаючи аналіз літератури, кількісні та якісні дослідження, спостереження та компаративний аналіз. Оптимальне використання різноманітних методів дослідження дозволить отримати повну, об'єктивну та детальну інформацію щодо процесу адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі. Комбінація різних методів дозволить зібрати якісні та кількісні дані, глибоко проаналізувати індивідуальні історії та переживання дітей, виявити основні проблеми та розробити ефективні рекомендації для підтримки та поліпшення процесу адаптації.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ТИМЧАСОВИМ ЗАХИСТОМ В ЄВРОПІ

2.1. Сутність соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі

У цьому розділі дипломної роботи буде розглянуто сутність та основні аспекти соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи, включаючи роль соціальних працівників, організацію соціальних програм, психосоціальну підтримку та виклики, з якими стикаються ці діти та їхні опікуні в новому середовищі.

Роль соціальних працівників в Україні та країнах Європи. Функції та завдання соціальних працівників у підтримці адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі детально розкриваються через проведення комплексу дій. Соціальні працівники починають з оцінки потреб дітей та їх сімей, з'ясовуючи їхні основні вимоги та стан здоров'я. На основі цього аналізу розробляються індивідуальні плани дій, спрямовані на поліпшення адаптації, включаючи різні види підтримки – від медичної до освітньої.

Соціальні працівники надають інформаційну підтримку щодо прав та доступних ресурсів, сприяють у вирішенні практичних побутових проблем, таких як пошук житла та навчальних закладів. Важливою частиною їх роботи є психосоціальна підтримка, допомога в розвитку механізмів копіngu та психологічної стійкості. Крім того, соціальні працівники активно сприяють соціальній інтеграції дітей-біженців, допомагаючи їм знайти нових друзів та встановити контакти з місцевою спільнотою [15].

Всі ці завдання вимагають комплексного підходу та індивідуального підходу до кожної сім'ї та дитини з метою забезпечення успішної адаптації та інтеграції у нове середовище.

Особливості соціальної роботи з дітьми під час періоду адаптації. Соціальна робота з дітьми під час періоду адаптації до нового життя в умовах тимчасового захисту в Європі включає ряд особливостей, які спрямовані на забезпечення повноцінної інтеграції та благополуччя дітей-біженців. Перш за все, соціальні працівники зосереджуються на визначенні та врахуванні травматичного досвіду, який пережили ці діти внаслідок конфлікту або міграції. Вони забезпечують психологічну підтримку та розвивають механізми копінгу для допомоги дітям подолати стресові ситуації [14].

Крім того, особлива увага приділяється культурній адаптації. Соціальні працівники допомагають дітям засвоювати нову мову, розуміти місцеві культурні традиції та норми поведінки. Вони організують культурні заходи та створюють умови для взаємодії з місцевими спільнотами, що сприяє їхній інтеграції. До інших особливостей роботи входить забезпечення доступу до освітніх можливостей. Соціальні працівники сприяють у створенні навчальних програм та співпрацюють з учителями для успішного навчання дітей-біженців.

Важливою частиною їхньої роботи є також забезпечення базових потреб, таких як житло, медична допомога та харчування. Крім того, соціальні працівники активно підтримують сімейне середовище дітей. Вони співпрацюють з батьками та опікунами для підтримки сімейних зв'язків та вирішення побутових питань.

Особливий наголос робиться на систематичному моніторингу та оцінці прогресу адаптації дітей. Соціальні працівники виявляють потреби дітей та вживають заходів для подальшої підтримки та покращення їхнього благополуччя [12, с. 81-83].

Всі ці дії спрямовані на створення оптимальних умов для успішної адаптації дітей-біженців до нових життєвих обставин в країні прийому.

Аналіз програм соціальної підтримки та адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи, є складним завданням, яке охоплює різноманітні аспекти соціальної допомоги та інтеграції. Під час цього аналізу важливо розглянути такі аспекти:

- медична підтримка: дослідження програм передбачає аналіз доступності медичних послуг для українських дітей-біженців, оцінку рівня медичного обслуговування та ідентифікацію проблем у доступі до лікарської допомоги;

- освітні ініціативи: в рамках дослідження вивчається ефективність освітніх програм для українських дітей, аналізується якість навчального процесу, враховуючи особливості мовної та культурної адаптації;

- соціальні програми та психосоціальна підтримка: проводиться оцінка програм соціальної підтримки, їх здатність забезпечувати рівень соціально-психологічної допомоги дітям та їх сім'ям;

- культурна інтеграція: аналізується ефективність програм з культурної адаптації, визначається рівень інтеграції українських дітей у місцеве культурне середовище;

- підтримка сімейного середовища: досліджується роль програм у підтримці сімейного благополуччя та забезпечення стабільного розвитку сімейного оточення для дітей.

Аналіз цих аспектів дозволяє зрозуміти ефективність та ефективність програм соціальної підтримки та адаптації для українських дітей-біженців у країнах Європи. Результати такого дослідження можуть служити основою для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення і розширення існуючих програм та ініціатив, спрямованих на поліпшення якості життя цієї вразливої групи дітей.

Виявлення основних складових успішної програми адаптації. Успішна програма адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі передбачає комплексний підхід до соціальної роботи, що враховує різні аспекти інтеграції та підтримки цієї вразливої групи.

Ключовими складовими успішної програми є індивідуальне врахування потреб кожної дитини, психосоціальна підтримка для подолання травматичного досвіду, забезпечення якісної освіти та мовного навчання, активна

соціокультурна інтеграція у місцеве середовище, підтримка сімейного оточення та систематичний моніторинг прогресу адаптації [31].

Індивідуальний підхід передбачає розробку персоналізованих планів адаптації, врахування мовних, психологічних, освітніх та культурних потреб кожної дитини.

Психосоціальна підтримка орієнтується на консультації психолога, групові сесії та індивідуальні психотерапевтичні підходи. Освітні можливості забезпечуються за допомогою мовних курсів та підтримки у навчанні місцевих предметів.

Соціокультурна інтеграція включає організацію культурних заходів та створення умов для збереження культурної ідентичності дітей. Підтримка сімейного оточення передбачає надання підтримки батькам та забезпечення стабільного сімейного середовища.

Систематичний моніторинг прогресу дозволяє вчасно виявляти проблеми та забезпечувати постійну підтримку протягом процесу адаптації. Такий підхід сприяє успішній інтеграції українських дітей-біженців у європейське суспільство, покращенню їхнього благополуччя та адаптації до нових умов життя [34].

Соціальна робота з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі, стикається з рядом серйозних викликів, які потребують комплексного та інтегрованого підходу. Перш за все, необхідно враховувати мовні бар'єри та культурні відмінності, що ускладнюють процес адаптації дітей до нового соціокультурного середовища. Багато дітей також стикаються з психологічними труднощами через стресові ситуації, пов'язані з переселенням [36, с. 79-80].

Іншим важливим викликом є забезпечення якісної освіти та психосоціальної підтримки, яка допоможе дітям успішно інтегруватися в нове оточення. Окрім того, соціальні працівники стикаються з завданням забезпечення адекватної підтримки сімейного оточення та створення умов для позитивного розвитку дітей-біженців.

Проте, разом з викликами, існують і перспективи розвитку соціальної роботи з адаптації дітей-біженців. Розширення програм інтеграції, співпраця з місцевими громадськими організаціями, а також розвиток мережі підтримки для українських дітей становлять перспективи розвитку соціальної роботи. Систематичний моніторинг та оцінка програм також допоможуть вдосконалювати підходи та забезпечувати успішну адаптацію дітей-біженців в європейському суспільстві [38, с. 145-147].

В цілому, виклики та перспективи соціальної роботи з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі потребують комплексного підходу, взаємодії різних структур та постійного вдосконалення методів і програм, спрямованих на успішну інтеграцію та підтримку цієї вразливої групи населення.

Тож, у розділі про виклики та перспективи соціальної роботи з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі було визначено, що основні виклики полягають у мовних, культурних та психологічних аспектах адаптації дітей-біженців. Потрібний комплексний підхід, з урахуванням сімейного середовища, який сприятиме успішній інтеграції. Розвиток програм інтеграції та співпраця з місцевими громадами відкривають перспективи для покращення цієї сфери соціальної роботи.

2.2. Види та технології соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі

У контексті масового переселення українських дітей під тимчасовий захист до країн Європи стає надзвичайно важливим розроблення та застосування ефективних підходів, видів та технологій соціальної роботи для їх успішної адаптації. Цей розділ присвячений аналізу різноманітних стратегій та інструментів, що використовуються соціальними працівниками для забезпечення найкращих умов життя та інтеграції українських дітей у європейському соціокультурному середовищі.

У процесі соціальної роботи з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі використовуються різні підходи, спрямовані на забезпечення їхньої успішної інтеграції.

Індивідуальний підхід. Розглядається кожна дитина як унікальний випадок з власними потребами, особливостями та рівнем соціалізації. Соціальні працівники проводять індивідуальний аналіз ситуації кожної дитини, щоб розробити персоналізовані програми адаптації. Індивідуальний підхід у соціальній роботі з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі передбачає врахування унікальних потреб кожної дитини і розробку персоналізованих стратегій підтримки [21, с. 93-95].

Основні риси цього підходу включають:

- індивідуальна оцінка потреб: соціальні працівники проводять детальний аналіз ситуації кожної дитини, оцінюючи її особистість, психологічний стан, рівень освіти, мовні навички, а також пережитий стрес та травми внаслідок війни в Україні. На основі цієї індивідуальної оцінки розробляється програма адаптації, спрямована на конкретні потреби дитини.

- персоналізований підхід до психосоціальної підтримки: залучення психологів, педагогів, терапевтів та інших спеціалістів забезпечує надання індивідуальної підтримки відповідно до психологічних та емоційних потреб кожної дитини. Наприклад, проведення індивідуальних консультацій з психологом або терапевтичних сесій для дітей, які пережили травму [24, с. 90-92].

Персоналізований підхід у соціальній роботі з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі базується на унікальних потребах кожної дитини та врахуванні їхньої особистої ситуації. Цей підхід передбачає індивідуальне планування інтервенцій, спрямованих на досягнення конкретних цілей адаптації, таких як розвиток мовних навичок, культурна адаптація та психосоціальна інтеграція.

У персоналізованому підході велика увага приділяється розвитку індивідуальних навичок, необхідних для успішної адаптації в новому

середовищі. Наприклад, це може включати навчання самообслуговування, соціальних навичок та побудову стосунків з однолітками.

Психосоціальна підтримка також надається індивідуально залежно від потреб кожної дитини. Соціальні працівники співпрацюють з психологами та терапевтами для надання емоційної підтримки та допомоги у подоланні травматичного досвіду, який може бути пов'язаний з війною в Україні.

Психосоціальний підхід передбачає комплексну підтримку, орієнтовану на забезпечення емоційного благополуччя та соціальної інтеграції дітей. Цей підхід враховує не лише матеріальні потреби, але й психологічні аспекти адаптації.

Основні аспекти психосоціального підходу включають:

- забезпечення дітям можливості виражати свої емоції та почуття щодо нової ситуації. Це може включати індивідуальні консультації з психологом, групові сесії для спілкування та співпрацю з сім'ями для підтримки емоційного благополуччя дітей;

- розробка стратегій для подолання травматичного досвіду, пов'язаних з військовим конфліктом в Україні або переживанням міграції. Це може включати терапевтичні техніки, які сприяють подоланню стресу та тривоги, а також підтримку в розумінні та опрацюванні травматичних подій;

- підтримка у встановленні соціальних зв'язків та взаємодії з оточуючим середовищем. Соціальні працівники сприяють участі дітей у громадських заходах, сприяють їхній інтеграції в шкільне середовище та підтримують взаємодію з однолітками та дорослими;

- підтримка у формуванні особистісного розвитку та самовизначення. Це може включати розвиток особистих навичок, ідентифікацію інтересів та підтримку у виборі життєвого шляху;

- співпраця з батьками або опікунами для забезпечення оптимальної підтримки дітей. Соціальні працівники допомагають сім'ям розуміти потреби дітей та створюють плани дій для покращення адаптації всієї родини.

Психосоціальний підхід в соціальній роботі створює умови для ефективної адаптації та інтеграції українських дітей під тимчасовим захистом в нове соціокультурне середовище Європи, забезпечуючи їм підтримку та ресурси для успішного старту в новому житті [23, с. 65-67].

Адаптація навчальних програм для українських дітей під тимчасовим захистом в Європі є важливим аспектом соціальної роботи з цією групою. Це включає урахування особливостей освітньої траєкторії кожної дитини, а також розробку індивідуальних навчальних планів з урахуванням мовних, культурних та академічних особливостей дитини.

Основні вимоги до адаптації навчальних програм полягають у забезпеченні доступу до якісної освіти, врахуванні індивідуальних потреб дітей та підтримці їхнього навчального процесу в умовах міжнародної мобільності. Основні аспекти адаптації навчальних програм включають оцінку потреб дітей, розробку індивідуальних навчальних планів, забезпечення мовної підтримки українською або рідною мовою дитини, культурну адаптацію програм, підтримку вчителів у роботі з такими дітьми, організацію психосоціальної та педагогічної підтримки у навчальних закладах [29, с. 170-171].

Адаптація навчальних програм спрямована на забезпечення успішної інтеграції українських дітей під тимчасовим захистом в освітню систему країн Європи, сприяє їхній адаптації до нових умов та розвитку навчальних можливостей.

Співпраця з сім'єю є ключовим аспектом соціальної роботи з адаптацією українських дітей під тимчасовим захистом в Європі. Це активна взаємодія з батьками чи опікунами для забезпечення підтримки у сімейному середовищі та сприяння інтеграції дитини в нову соціальну спільноту. Вона спрямована на створення позитивного та підтримуючого середовища для дітей, що допомагає їм успішно адаптуватися до нових умов [34].

Основні аспекти співпраці з сім'єю включають:

- взаємодія з батьками: регулярний контакт із батьками дітей, вивчення їхніх потреб і побажань, врахування їхньої думки та участь у процесі прийняття рішень щодо дітей;

- підтримка родинних цінностей: збереження і підтримка родинних зв'язків та цінностей у новому середовищі, забезпечення доступу до культурних та релігійних практик;

- надання психологічної підтримки: допомога сім'ям у подоланні стресу та труднощів, пов'язаних з міграцією та адаптацією, надання консультацій та психологічної підтримки;

- інформування та навчання: проведення тренінгів та навчальних заходів для сімей з питань адаптації, міжкультурної комунікації, правової інформації та доступу до освіти.

Тож співпраця з сім'єю сприяє підтримці стабільності та благополуччя українських дітей під тимчасовим захистом, сприяє їхній успішній інтеграції та адаптації у новому соціокультурному середовищі [34].

Сімейно-орієнтований підхід враховує важливість сімейного середовища для успішної адаптації дитини. Соціальні працівники співпрацюють з батьками або опікунами, щоб створити сприятливі умови для взаємодії та інтеграції у новому середовищі [39, с. 205].

Системний підхід передбачає співпрацю з різними установами та організаціями, такими як медичні заклади, школи та інші структури, для забезпечення комплексної підтримки дитини. Це дозволяє забезпечити повне і систематичне вирішення проблем адаптації [39, с. 206].

Системний підхід до соціальної роботи з адаптацією українських дітей під тимчасовим захистом в Європі передбачає комплексне розглядання проблеми з урахуванням всіх її аспектів та взаємозв'язків. Основні характеристики системного підходу включають інтегрований підхід: врахування всіх складових системи, включаючи дітей, сім'ї, навчальні заклади, місцеві громади, органи влади та інші зацікавлені сторони. Розуміння

взаємозв'язків і взаємовпливів між цими складовими для ефективного вирішення проблеми [39, с. 207].

Комплексність рішень: Розробка комплексних програм та стратегій, спрямованих на вирішення проблеми адаптації дітей з урахуванням їхніх соціальних, психологічних, економічних та культурних потреб.

Участь зацікавлених сторін: Залучення усіх зацікавлених сторін до процесу планування, розробки та реалізації програм. Це включає дітей, сім'ї, педагогічний персонал, місцеві громади, урядові органи, неприбуткові організації та інші стейкхолдери.

Цільове спрямування: Визначення чітких цілей та завдань, які мають бути досягнуті в процесі адаптації дітей. Розробка індивідуальних планів дій з урахуванням потреб кожної дитини.

Постійна оцінка і коригування: Проведення систематичного моніторингу та оцінки результатів програми з метою виявлення проблем та коригування стратегій у реальному часі.

Прикладом системного підходу може бути створення інтегрованих центрів адаптації, де поєднуються соціальні, психологічні, освітні та медичні послуги для підтримки дітей у процесі адаптації. Це дозволяє створити повністю охоплююче середовище, сприятливе для успішної адаптації та інтеграції дітей під тимчасовим захистом у нове соціокультурне середовище.

Ці підходи спрямовані на створення індивідуальних та комплексних стратегій підтримки, сприяючи успішній адаптації українських дітей під тимчасовим захистом у європейському середовищі.

Технології соціальної роботи з адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі охоплюють різноманітні підходи і методи, спрямовані на поліпшення їхнього соціального та психологічного стану, а також успішну інтеграцію в нове європейське середовище. Ці технології включають індивідуальні консультації та психологічну підтримку, групові програми та тренінги для розвитку соціальних навичок, освітні програми з

підтримки в навчанні, співпрацю з сім'ями учнів, а також мережеву співпрацю з іншими організаціями та установами.

Індивідуальні консультації та психологічна підтримка надаються соціальними працівниками та психологами для вивчення потреб і проблем кожної дитини, що допомагає встановлювати довіру та забезпечує необхідну психологічну підтримку. Групові програми спрямовані на розвиток комунікаційних навичок та соціальної взаємодії, що сприяє соціалізації дітей у новому оточенні. Освітні програми забезпечують адаптацію навчальних програм під особливості культурного контексту українських дітей та надають підтримку в навчанні для успішної інтеграції в систему освіти країни перебування [38, с. 146-149].

2.3. Основі підходи соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі

Адаптація українських дітей під тимчасовим захистом в Європі є складним процесом, оскільки ці діти знаходяться у абсолютно новому соціокультурному середовищі після переїзду через війну та інші різні травматичні події, які вони переживають під час цього. Цей розділ присвячений розгляду методів, стратегій та технологій соціальної роботи, спрямованих на успішну адаптацію цих дітей до нових умов.

Міжкультурна компетентність є ключовим аспектом соціальної роботи з адаптацією українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі. Це відноситься до здатності соціальних працівників ефективно спілкуватись, співпрацювати та пристосовуватись до різних культурних контекстів та індивідуальних потреб дітей та їх сімей. У контексті адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі, міжкультурна компетентність є важливою для створення довірливих стосунків з дітьми та їх сім'ями, ефективної комунікації та розробки індивідуальних підходів до підтримки адаптації. Це допомагає соціальним працівникам забезпечувати

належну підтримку та враховувати унікальні потреби кожної дитини у новому культурному середовищі Європи.

Також актуально буде зазначити про травма специфічний підхід в соціальній роботі з адаптацією українських дітей під тимчасовим захистом в Європі [40, с. 200-201]. Він передбачає уважне розглядання їхнього травматичного досвіду та врахування його впливу на їхнє емоційне та психологічне становище. Цей підхід передбачає створення сприятливого середовища для дітей зі складним травматичним досвідом, надання їм ефективної психологічної та емоційної підтримки, а також розробку індивідуальних підходів до кожної дитини з урахуванням її унікальних потреб та реакцій на стресові ситуації. Цей підхід сприяє покращенню якості соціальної підтримки та допомагає дітям успішно адаптуватися до нових умов та здійснити інтеграцію у нове середовище.

Наступним важливо зазначити і індивідуалізований підхід в соціальній роботі з адаптацією українських дітей, що перебувають під тимчасовим захистом в Європі. Він полягає у врахуванні унікальних потреб кожної дитини з урахуванням її особистих характеристик, історії та контексту життя [40, с. 203].

Цей підхід передбачає детальну індивідуальну діагностику для визначення потреб та здібностей кожної дитини. На основі цієї діагностики розробляється персоналізований план дій, включаючи психосоціальну підтримку та співпрацю з близькими особами дитини. Важливо залучити сім'ю та інших важливих осіб у розробку та впровадження стратегій адаптації.

Підхід також включає постійний моніторинг та оцінку прогресу для ефективного коригування стратегій і досягнення оптимальних результатів у процесі адаптації дітей до нових умов іноземного середовища. Індивідуалізований підхід забезпечує максимально ефективну та цілеспрямовану підтримку для кожної дитини з урахуванням її унікальних потреб і умов перебування під тимчасовим захистом.

Тож, з цього розділу можна зробити висновок, що соціальна робота з цими дітьми має на меті створення умов для їхньої психологічної стабільності,

соціальної інтеграції та освітньої підтримки. Основними підходами до такої роботи є індивідуальний підхід, міждисциплінарна співпраця та застосування сучасних технологій соціальної роботи.

Проаналізовано різні види та технології соціальної роботи, що включають психологічну підтримку, організацію навчальних програм, культурно-освітні заходи та сприяння соціальній інтеграції через участь у громадському житті. Також були визначені особливості роботи з українськими дітьми, що пов'язані з їхніми культурними особливостями, мовними бар'єрами та травматичним досвідом.

Таким чином, ефективна соціальна робота з українськими дітьми, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі, вимагає комплексного підходу, який враховує їхні індивідуальні потреби та спрямований на забезпечення їхнього гармонійного розвитку та адаптації в новому середовищі.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ТИМЧАСОВИМ ЗАХИСТОМ В ЄВРОПІ

3.1. Організація дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі, використовуючи метод фокус-групи та польового дослідження під час роботи у румунській громадській організації *Fundația Județeană pentru Tineret Timiș (FITT)*

Організація емпіричного дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі, зокрема в Румунії, здійснена в рамках громадської організації *Fundația Județeană pentru Tineret Timiș (FITT)* і включає використання методів фокус-груп та польового дослідження [11].

У даному дослідженні моя роль здійснюється безпосередньо як найманий соціальний працівник та інтернаціональний волонтер, який працює з українською молоддю в організації FITT.

Завданнями дослідження є визначення основних потреб та проблем, з якими стикаються українські діти-біженці в Румунії як європейської країни, оцінка ефективності наданої соціальної підтримки та розробка рекомендацій для покращення практик соціальної роботи з цією категорією дітей. Цільова група включає українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом у Тімішоарі, їхніх батьків або опікунів, а також фахівців та волонтерів, які працюють з дітьми в організації FITT.

Підготовка до дослідження, використовуючи метод фокус-груп, передбачає рекрутинг учасників, створення структурованого опитувальника з відкритими питаннями для обговорення та забезпечення комфортного та затишного місця для проведення зустрічей у приміщенні FITT. Фокус-групи

модерує досвідчений спеціаліст, який керує обговоренням, забезпечуючи активну участь всіх членів групи. Тривалість обговорень становить 1-1,5 години, і вони поділені на тематичні блоки: досвід прибуття, поточна підтримка, виклики та пропозиції. Всі зустрічі записуються на аудіо або відео для подальшого аналізу. Аналіз даних фокус-груп включає транскрипцію записів, кодування даних для виявлення ключових тем та їх інтерпретацію з метою виявлення основних потреб, проблем та пропозицій [11, с. 98].

Польове дослідження передбачає вибір ключових місць для спостереження, таких як школи, дитячі садки, майданчики та центри соціальної підтримки, де перебувають українські діти, що знаходяться під тимчасовим захистом. Спостереження здійснюється без втручання у процеси, щоб мінімізувати вплив на поведінку дітей. Записи спостережень робляться у польових нотатках з фокусом на взаємодію дітей, їхню участь у діяльності та їх емоційні реакції. Аналіз даних польового дослідження включає синтез записів з різних місць, виявлення повторюваних моделей поведінки та формулювання висновків щодо успішної адаптації та областей, які потребують покращення [11, с. 104].

Таким чином, результати фокус-груп та польового дослідження використовуються для розробки рекомендацій щодо покращення практик соціальної роботи з дітьми-біженцями в країнах Європи. На основі отриманих даних було розроблено пропозиції щодо адаптації програм підтримки, впровадження нових підходів для задоволення специфічних потреб дітей та стратегії для покращення їхньої емоційної та соціальної інтеграції. Цей підхід забезпечує комплексне розуміння процесу адаптації українських дітей у Румунії та сприяє розробці ефективних стратегій для їх підтримки та інтеграції по всіх країнах Європи.

3.2. Аналіз результатів дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі

Дослідження, проведене в межах діяльності румунської громадської організації Fundația Județeană pentru Tineret Timiș (FITT), мало на меті виявити основні потреби та проблеми українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом у Європі, зокрема в Румунії, а також оцінити ефективність наданої їм соціальної підтримки. Використання методів фокус-груп та польового дослідження дозволило отримати глибоке розуміння процесу адаптації дітей-біженців.

Під час роботи відбувалася співпраця з дітьми різного віку та статі, які перебували під тимчасовим захистом у різних сімейних умовах. Розподіл за статтю дозволяв більш точно враховувати індивідуальні потреби та інтереси кожної групи, створюючи програми та заходи, які були б привабливими та корисними для обох статей. Багато з дітей були разом із батьками або близькими родичами, в той час як менша частина перебувала в прийомних сім'ях або під опікою. Вік дітей варіювався від 6 до 16 років, а тривалість їхнього перебування в такій ситуації була різноманітною – від 1 місяця до кількох років.

У співпраці з цими групами дітей, були враховані потреби та особливості розвитку, розробляючи програми та заходи, які відповідали їхнім потребам та інтересам. Наприклад, молодші діти могли бути зацікавлені в більш активних іграх та творчих заняттях, тоді як старші діти могли шукати більше можливостей для самовираження та соціального взаємодії.

Крім того, у співпраці з цими групами важливо було створити відкрите та підтримуюче середовище, де кожна дитина відчувала себе прийнятою та захищеною. Це включало в себе уважне спілкування, стимулюючі активності та можливості для розвитку дружніх відносин з іншими учасниками групи.

У дослідженні було використано комплекс методів, включаючи фокус-групи та польове дослідження. Під час застосування методу фокус-груп було зібрано дані від 3 груп дітей, кожна складалася з 8-10 учасників: українських

дітей віком від 10 до 16 років, їхніх батьків або опікунів, а також фахівців та волонтерів, що працюють з дітьми в організації FITT. Польове дослідження проводилося у 3 різних локаціях, включаючи школи, дитячі садки, майданчики та центри соціальної підтримки, і включало спостереження загалом за 20 дітьми протягом 2 тижнів.

Проведення фокус-груп для визначення рівня стресу та тривожності у дітей, які переїхали та опинились у новому середовищі, передбачає систематичний підхід до збору даних. Спершу був здійснений відбір учасників, що включав не лише дітей різного віку (молодші школярі та підлітки) з різноманітних соціально-економічних груп, причому кількість учасників у кожній фокус-групі становила 6-10 осіб. Але і їхніх батьків або опікунів, а також волонтерів і спеціалістів, які працюють з дітьми.

Розроблені запитання (див. Додаток А) були відкритими та сприяли обговоренню. Прикладами таких запитань були: «Як ви почуваетесь після переїзду?», «Які фактори впливають на ваше самопочуття в новому середовищі?», «Як змінилися ваші відносини з друзями та родиною після переїзду?», «Які ситуації чи події сприяють покращенню вашого самопочуття?», «Чи отримували ви якусь підтримку від дорослих або професіоналів?», «Якщо так, то яку саме?», «Які заходи допомагають вам справлятися зі стресом та тривогою?».

Батькам, опікунам, волонтерам та спеціалістам були поставлені додаткові запитання про їхній досвід і спостереження щодо дітей, їхньої поведінки та потреб у підтримці.

Обговорення проводилися у дружній та відкритій атмосфері під керівництвом модератора, який використовував техніки активного слухання для підтримання діалогу та занотовував ключові моменти. Після завершення фокус-груп дані були піддані якісному аналізу.

Відповіді на запитання про почуття після переїзду свідчили про те, що більшість дітей висловлюють почуття тривоги та невизначеності. Деякі діти зазначали, що їм важко знайти нових друзів.

Основними стресовими чинниками у новому середовищі виявилися невідомість та нові обов'язки в школі, відсутність підтримки з боку знайомих та родини, а також відмінності в культурі та побуті.

Щодо відносин з друзями та родиною, багато дітей зазначали, що їхні відносини з батьками стали більш напруженими через стрес, а деякі відчували ізоляцію через втрату старих друзів. Події та ситуації, що покращували самопочуття, включали спілкування з новими друзями, заняття спортом або творчістю та отримання допомоги від психолога.

Діти, які отримували психологічну підтримку, відзначали її позитивний вплив, тоді як відсутність регулярних консультацій залишала деяких дітей без необхідної допомоги. На основі цього аналізу було зроблено висновок про важливість регулярної психологічної підтримки та консультацій для дітей, які стикаються з високим рівнем стресу та тривожності в новому середовищі.

Тож, фокус-груп виявили кілька ключових тем, пов'язаних з потребами та проблемами українських дітей-біженців:

- психологічна підтримка – 80% дітей виявляли високий рівень стресу та тривожності, спричинений переїздом та новим середовищем. Вони потребують регулярної психологічної підтримки та консультацій;

- освітні потреби – 70% дітей зазначали про труднощі у навчанні через мовний бар'єр та відмінності в освітніх системах. Вони потребують додаткових занять з мови та адаптованих навчальних програм;

- соціальна інтеграція – проблеми з інтеграцією в нові колективи та труднощі у знаходженні друзів через культурні та мовні відмінності;

- фінансова підтримка – сім'ї дітей які переїхали в іншу країну в Європі у 70% випадків стикаються з фінансовими труднощами, що негативно впливає на загальний добробут дітей.

- психологічна підтримка – учасники відзначали позитивний вплив психологічних консультацій, які надавалися в ФІТТ, але підкреслювали необхідність збільшення частоти та доступності цих послуг. Зокрема,

психологічними консультаціями скористалися 80% учасників програми, включаючи 30% дітей і 50% батьків.

Способи отримання психологічної підтримки включають:

- індивідуальні консультації – учасники могли записатися на очні зустрічі з психологом, які проводилися в спеціально обладнаних приміщеннях на базі центру FITT. Для тих, хто не міг відвідувати очні зустрічі, була доступна можливість отримати консультації через відеозв'язок (Skype, Zoom тощо);

- групові сеанси – учасники мали можливість брати участь у групових терапевтичних сеансах, де вони могли обговорювати своє переживання в коли інших людей у подібних ситуаціях. Також організовані групи підтримки для дітей та батьків, де учасники могли поділитися досвідом та отримувати взаємну підтримку;

- семінари та тренінги – проводилися психоосвітні семінари, спрямовані на підвищення обізнаності про стрес, тривогу та методи їх подолання, а також тренінги з розвитку навичок саморегуляції, подолання стресу та ефективної комунікації;

- освітні програми – додаткові мовні курси та допомога з навчанням були дуже корисними, проте не завжди достатніми для повної адаптації до місцевої освітньої системи.

Освітні програми для підтримки дітей, які переїхали та потребують адаптації до нового середовища, включали різноманітні заходи, спрямовані на покращення їхнього навчального досвіду та інтеграцію в місцеву освітню систему.

Додаткові мовні курси проводилися двічі на тиждень, тривалістю 1-2 години кожне заняття. Метою цих курсів було покращення знань місцевої мови через інтерактивні методи навчання, включаючи розмовну практику, читання та письмо. Допомога з навчанням організовувалася тричі на тиждень, тривалістю 1-2 години кожне заняття. Ці заняття сприяли підтримці у виконанні домашніх

завдань та роз'ясненні складних тем з основних предметів, таких як математика, природознавство та історія.

Недільні школи проводилися раз на тиждень, тривалістю 3-4 години. Вони були спрямовані на викладання рідної мови, культури та історії, що підтримувало національну ідентичність дітей. Лінгвотренінги організовувалися щомісячно і тривали цілий день, що дозволяло інтенсивно вдосконалювати мовні навички і не забувати рідну мову в умовах навчання у школі іноземною мовою.

Крім того, значну роль відігравали програми спілкування та ігри між українськими дітьми та місцевими, що допомагало встановленню дружніх відносин та культурному обміну. Організація спільних свят сприяла не лише інтеграції дітей, але й залученню батьків та місцевої громади, що створювало підтримуюче середовище для всіх учасників.

Попри те, що ці освітні програми були дуже корисними, вони не завжди були достатніми для повної адаптації дітей до місцевої освітньої системи. Регулярність та тривалість занять, а також додаткові інтеграційні заходи виявилися важливими для забезпечення успішної адаптації та підтримки дітей у новому середовищі.

Організовані FITT заходи для дітей сприяли їхній соціальній інтеграції, але було висловлено побажання щодо більш частих та різноманітних заходів.

Соціальні заходи, організовані для підтримки дітей у процесі соціальної інтеграції, включали різноманітні активності, що сприяли створенню дружніх відносин, розвитку комунікативних навичок та культурному обміну. Особливо корисними виявилися такі заходи:

Спортивні активності включали футбольні матчі, баскетбол, волейбол та командні ігри на свіжому повітрі. Вони проводилися двічі на тиждень і тривали 1-2 години, збираючи по 5-10 дітей на кожному заході. Особливо допоміжними виявилися футбольні матчі та командні ігри, що сприяли розвитку командного духу та взаємодії.

Культурні заходи охоплювали відвідування місцевих музеїв, театрів, художніх виставок та проведення творчих майстер-класів. Вони проводилися щотижня, тривали 2-3 години та залучали 10-15 дітей на кожному заході. Творчі майстер-класи були особливо допоміжними, дозволяючи дітям виразити себе через мистецтво та познайомитися з культурою нової країни.

Соціальні та інтеграційні заходи включали спільні пікніки, екскурсії, святкування місцевих свят та вечори знайомств. Вони проводилися раз на два тижні, тривали 3-4 години та залучали до 20 дітей. Такі заходи сприяли формуванню дружніх зв'язків та кращій адаптації до нового середовища.

Попри корисність цих заходів, було висловлено побажання щодо їх більшої частоти та різноманітності. 90% дітей та їхніх батьків відзначали, що регулярні та різноманітні соціальні заходи допомагають швидше адаптуватися до нового середовища, розвивати соціальні навички та знижувати рівень стресу та тривожності.

Аналіз даних польового дослідження дозволив отримати глибоке розуміння процесу адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі. Дані польового дослідження включали спостереження за дітьми у віці від 6 до 14 років.

Спостереження загалом за 20 дітьми протягом 2 тижнів в різних місцях, включаючи школи, дитячі садки, майданчики та центри соціальної підтримки, дозволило виявити деякі важливі тенденції:

- спостереження показали, що українські діти що мають тимчасовий захист в Румунії часто мають труднощі з взаємодією з однолітками через культурні та мовні бар'єри. Було виявлено, що більшість дітей активно стежать за іграми, але зазвичай не приєднуються до них через почуття відокремленості;

- спостереження підтвердили, що українські діти часто потребують додаткової підтримки у навчанні. Було виявлено, що деякі з них виявляються відсталими в навчальному процесі через відсутність попередньої освіти або мовні бар'єри;

- польові спостереження також показали, що програми соціальної підтримки, проведені ФІТТ, мають позитивний вплив на дітей. Більшість дітей, які брали участь у заходах, проявляли більшу впевненість у собі та більшу активність у спілкуванні з однолітками.

Загалом, аналіз даних польового дослідження та фокус-груп надав важливі висновки щодо потреб та проблем українських дітей під тимчасовим захистом в Європі та підкреслив значення подальших заходів для їхньої підтримки та інтеграції.

3.3. Рекомендації щодо покращення ефективності соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі

Адаптація українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи, де вони зіштовхуються з новими культурними, мовними та соціальними реаліями є надзвичайно важливою темою.

У зв'язку з цим, на основі отриманих даних та емпіричних спостережень зазначених вище можна запропонувати конкретні рекомендації щодо покращення ефективності соціальної роботи та підтримки цієї вразливої категорії українських дітей:

- надати інтенсивнішу психологічну підтримку – забезпечення регулярних консультацій з психологом для дітей та їхніх сімей з метою допомоги у вирішенні емоційних та психологічних труднощів, що виникають у процесі адаптації;

- розширити програми освітньої підтримки – надання додаткових занять з мови та адаптованих навчальних програм для дітей, спрямованих на зменшення мовних бар'єрів та покращення успішності в навчанні;

- зміцнити інтеграційні програми – організація різноманітних соціальних заходів та проектів, спрямованих на зближення українських дітей з місцевими

однолітками, що сприятиме їхній соціальній інтеграції та підвищить рівень взаєморозуміння;

- посилити фінансову підтримку – забезпечення доступу до фінансової допомоги для сімей українських дітей під тимчасовим захистом з метою покращення їхнього матеріального стану та загального добробуту;

- забезпечити професійну підготовку працівників – організація тренінгів та семінарів для соціальних працівників та волонтерів з питань роботи з дітьми під тимчасовим захистом та їх адаптацією, що дозволить підвищити ефективність їхньої роботи.

У даному розділі було проведено аналіз результатів дослідження соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі. Результати дослідження показали, що діти часто зіштовхуються з різними труднощами у процесі адаптації, такими як емоційний стрес, мовні бар'єри та проблеми з соціальною інтеграцією.

На основі аналізу були сформульовані рекомендації щодо покращення ефективності соціальної роботи з цією групою дітей, включаючи надання інтенсивної психологічної підтримки, розширення програм освітньої підтримки, зміцнення інтеграційних заходів, посилення фінансової підтримки та підвищення професійної підготовки працівників.

Отже, рекомендації цього дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальшого вдосконалення програм та послуг, спрямованих на підтримку адаптації українських дітей під тимчасовим захистом в Європі, що сприятиме їхньому успішному інтегруванню та благополуччю.

ВИСНОВКИ

У цій кваліфікаційній роботі було проведено аналіз ефективності соціальної роботи з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі. Згідно з отриманими результатами дослідження, були виявлені ключові аспекти адаптації, такі як емоційний стрес, мовні труднощі та проблеми з соціальною інтеграцією. Отримані результати свідчать про необхідність подальших заходів у цьому напрямку.

На сьогоднішній день проблематика адаптації дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі, залишається актуальною і вимагає уваги як соціальних працівників, так і науковців. Вчені розглядають цю проблему як складне соціальний явище, що вимагає комплексного підходу та спільних зусиль урядових та неприбуткових організацій.

Для вирішення цієї проблеми потрібно зосередитися на підтримці дітей під тимчасовим захистом та їх сімей шляхом надання доступних та ефективних програм і послуг. Важливо створити сприятливе середовище для адаптації, забезпечивши психологічну, освітню та соціальну підтримку. Крім того, потрібно зосередити увагу на підвищенні обізнаності та розумінні громадськості щодо потреб цієї групи дітей та сприяти їх інтеграції в суспільство.

Позитивний вплив на адаптацію українських дітей під тимчасовим захистом в Європі може мати також співпраця між урядовими органами та громадськими організаціями в Європі. Ця співпраця може забезпечити більше ресурсів, програм і послуг для цієї групи дітей, а також сприяти створенню сприятливих умов для їхньої інтеграції в нове соціальне середовище. Крім того, важливо підкреслити значення розвитку міжкультурної освіти та розуміння різноманітності культур для створення відкритого та толерантного суспільства, де кожна дитина має можливість реалізувати свій потенціал незалежно від соціального статусу чи походження.

Загальні висновки цієї роботи підкреслюють важливість подальших досліджень та дій у цьому напрямку з метою поліпшення якості життя

українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в країнах Європи та забезпечення їхньої успішної адаптації у новому соціальному середовищі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Агарков О. А., Яременко О. О., Балакірєва О. М., Бондар Т. В., Дікова-Фаворська О. М. та ін. Технології соціальної роботи : навч. посіб. Запоріжжя : Просвіта, 2013. 584 с. URL: https://pidru4niki.com/73014/sotsiologiya/tehnologiyi_sotsialnoyi_roboti(дата звернення: 10.04.2024).
2. Анголенко В., Белоліпцева О., Грошова О., Дьоміна Ю., Ісаєва Т., Лисенко Ю., Рассказова О., Преображенська В., Ткаченко М., Чернецька Ю., Цибуліна І. Гендерночутливий підхід у роботі з вразливими верствами населення у соціально-правовій сфері : навч.-метод. посіб. Харків : ХГПА, 2017. 78 с.
3. Бахмутова Л. М., Неска А. Особливості психологічних порушень серед українських біженців у Польщі. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Том. V : Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. 2022. С.3-18.
4. Блинова О. Є. Соціально-психологічні засади адаптації вимушених мігрантів. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психол. ім. Г. С. Костюка НАПН України. Т. IX : Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Вип. 9. Київ : Талком, 2016. С. 58-66.
5. Богданов С. О., Гірник А. М., Лазоренко Б. П., Савінов В. В., Соловійова В. В. Соціально-психологічні чинники порушення стресостійкості дітей, що проживають у буферній зоні воєнного конфлікту на сході України. *Проблеми політичної психології*. 2016. 4 (18). С. 40-51.
6. Бондарук Ю. Особливості групової психологічної роботи з дітьми, які отримали травматичний досвід. *Psychological Prospects Journal*. 2020. № 36. С. 49–66. URL: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2020-36-49-66> (дата звернення: 18.04.2024).
7. Бондарук Ю.С. Особливості психологічного консультування при подоланні наслідків психологічного травмування під час супроводу дітей та сімей в освітньому процесі. *Virtus: Scientific Journal*. 2019. № 37. С. 39–43.

8. Володарська Н. В., Карабаєва І. І. Особливості психологічної підтримки жінок з дітьми, які перебувають під тимчасовим захистом Республіки Болгарія. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Психологія.* 2023. № 3. С. 63–66. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2023.3.12> (дата звернення: 18.04.2024).
9. Горбатко А. О. Соціальна робота з дітьми трудових мігрантів. 2020. URL: <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/10159> (дата звернення: 18.04.2024).
10. Горбунова В. В. Робота з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) у межах когнітивно-поведінкової терапії. *Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій.* Київ : Міленіум, 2015. С. 26–35.
11. Горемикіна Ю. В. Інноваційні практики соціальної роботи з вразливими групами населення в Україні. *Demography and social economy.* 2021. № 45(3). С. 91–113.
12. Гурт А. В., Василькевич Я. З. Особливості соціально-психологічної адаптації вимушених українських переселенців у країнах ЄС. *Перспективи розвитку сучасної психології.* 2022. № 11. С. 78–83.
13. Гусак Д. Г. Культурний туризм в умовах російсько-української війни. *Українська історія у публічному просторі.* 2024. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-387-6-1> (дата звернення: 20.04.2024).
14. Журавко Т. В. Робота психолога з тривожними дітьми. *Pedagogy, psychology and teaching methods : international experience.* 2021. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-114-5-2> (дата звернення: 20.04.2024).
15. Ілленко Б. А., Котов О. В. Технології соціальної роботи з вимушеними переселенцями. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/21120> (дата звернення: 20.04.2024).
16. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посібник. Київ, 2017. Ч. І. 256 с.

17. Кривоконь Н. І. Теорія соціальної адаптації в контексті психології соціальної роботи. *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави*. 2011. Вип. 11. С. 13–21.

18. Кудря І. Захист та відновлення прав ВПО : міжнародні стандарти та національний досвід. *Віче*. 2016. С. 14–15.

19. Лавер О.Г. Біженці, вимушені переселенці та нелегальні мігранти ХХ – початку ХХІ століть як глобальна проблема людства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Історія». 2014. Вип. 2 (33). С. 92–100.

20. Лупаренко С., Гресь О. Соціальна адаптація й супровід дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні (1990-ті рр.). *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. № 1(99). URL: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(99\)2020.198158](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(99)2020.198158) (дата звернення: 22.04.2024).

21. Максименко Ю., Морозова-Йоханнессен О. Психологічні особливості особистісних змін переселенців в умовах іншої країни (на прикладі Норвегії). *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. С. 90–97. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-69-5-90-97> (дата звернення: 25.04.2024).

22. Міхеєва О., Середа В. Сучасні українські внутрішньо переміщені особи: основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації. *Стратегії трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні* : зб. аналітичних матеріалів. Львів : Галицька видавнича спілка, 2015. С. 9 – 49.

23. Панок В. Г., Ткачук І. І., Острова В. Д., Лунченко Н. В. Бондарук Ю. С. Науково-методичні засади надання психосоціальної допомоги дітям, котрі опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 2 (103). С. 64–71.

24. Песоцька Ю. Соціальна реабілітація та соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб. *Social work and education*. 2022. № 1. Т. 9. С. 89–99. URL : <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.7> (дата звернення: 26.04.2024).

25. Полянничко А., Іонова І., Знобей О. Соціальна робота з молоддю сім'єю в умовах центру соціальних служб. *Наукові інновації та передові*

технології. 2024. № 4(32). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)-1086-1096](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-1086-1096) (дата звернення: 26.04.2024).

26. Рудкевич Н. І. Методика соціально-педагогічної роботи : навч.-метод. посіб. Львів : Растр-7, 2021. 324 с.

27. Foti K. Social impact of migration : Adressing the challenges of receiving and integrating Ukrainian refugees. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2024. 79 p. URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Ukrainians_integrationchallenges_ef23030en.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

28. Титаренко Т. М. Теоретико-методологічні засади соціально-психологічної реабілітації особистості в умовах пролонгованої травматизації. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2017. № 39 (42). С. 39–50.

29. Удовенко Ю. М. Організація соціально-психологічної допомоги дітям, які пережили втрати внаслідок військових дій. *Український психологічний журнал*. 2017. № 1 (3). С. 165–176.

30. Филипович Л. Сучасна міграція українців як наслідок російської агресії : проблема духовної опіки. *Grail of Science*. 2022. № 18-19. С. 291–296. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>. (дата звернення: 17.04.2024).

31. Ходот Д. О., Шундрик О. І. Соціальна адаптація вимушених переселенців в Україні. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/66554> (дата звернення: 29.04.2024).

32. Черба В. М., Павлюченко А. О. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами : виклики та перспективи. *Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи : теорії та пропозиції*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-324-1-15> (дата звернення: 28.04.2024).

33. Czaika M, Haas H. The globalization of migration : has the world become more migratory? *International Migration Review*. 2014. Vol. 48, Iss. 2. P. 283-323.

34. European Forum on the Rights of the Child. The protection of children in migration. 2016. URL: http://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id!440395 (дата звернення: 14.04.2024).

35. Frewen P. & Lanius R. Healing the traumatized self : Consciousness, neuroscience, treatment. URL: <https://www.researchgate.net/publication/277082630> (last access: 16.04.2024).

36. Holovko L. V., Korolyk-Boyko L. E. Ukrainian Refugees in Italy : Activities and Assistance of Caritas and «MIST-IL PONTE» Association. *Demography and social economy*. 2022. No. 4. P. 75–89. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2022.04.075> (last access: 16.04.2024).

37. Khusid M. Meditation techniques for posttraumatic stress disorder. *Complementary and alternative medicine for PTSD*. 2016. P. 59–86.

38. Sabat N. Adaptation of migrant children to a new sociocultural space : pedagogical help and support. *Educational space of Ukraine*. 2017. P. 144–151. URL: <https://doi.org/10.15330/esu.9.144-151> (last access: 09.04.2024).

39. Strilets-Babenko O., Babenko A. Technologies of social work in foreign countries. *Academic Notes Series Pedagogical Science*. 2022. P. 201–207. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-201-207> (last access: 09.04.2024).

40. Waldrep E. E., Benight C. C. Psychosocial Consequences : Appraisal, Adaptation and Bereavement After Trauma. Traumatic Stress and Long-Term Recovery. *Cham*. 2015. P. 195–209. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-18866-9_11 (last access: 10.04.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Питання для фокус-груп

Загальні питання	<p>Які ваші загальні відчуття після переїзду?</p> <p>Які фактори впливають на ваше самопочуття в новому середовищі?</p> <p>Як змінилися ваші відносини з друзями та родиною після переїзду?</p> <p>Які ситуації чи події сприяють покращенню вашого самопочуття?</p> <p>Чи отримували ви якусь професійну підтримку? Якщо так, то яку саме?</p> <p>Які заходи допомагають вам впоратися зі стресом та тривогою?</p>
Питання для молоді	<p>Як ви адаптувалися до нової школи або навчального закладу?</p> <p>Як змінилося ваше соціальне коло після переїзду?</p> <p>Які речі допомагають вам почуватися краще в новому середовищі?</p> <p>Чи відчуваєте ви підтримку від вчителів та однолітків? Якщо так, то в чому вона проявляється?</p>
Питання для дорослих	<p>Як змінилася ваша професійна діяльність після переїзду?</p> <p>Як ви знаходите нових друзів або знайомих у новому місці проживання?</p> <p>Які поради ви б дали іншим людям, які переїжджають до нового місця?</p>

Продовження Додатку А

Питання для літніх людей	<p>Як змінилася ваша рутина після переїзду?</p> <p>Як ви підтримуєте зв'язок з родиною та друзями на новому місці?</p> <p>Які заходи чи активності допомагають вам відчувати себе комфортніше?</p> <p>Чи користуєтеся ви послугами соціальних або медичних служб? Якщо так, як вони вам допомагають?</p>
Питання для дітей	<p>Як ти відчуваєшся в новій школі чи дитячому садочку?</p> <p>Чи знайшов ти нових друзів? Як це сталося?</p> <p>Що тобі найбільше подобається в новому місці?</p> <p>Які ігри чи заходи допомагають тобі почуватись щасливим?</p>

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Кривуля Діана Олегівна, студентка 4 курсу, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: dianawonderland222@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Соціальна робота з адаптації українських дітей, які перебувають під тимчасовим захистом в Європі» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Кривуля Д.О.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Бойко Г.В.